

SAMEN VOOR ENSCHEDE

2022-2026

1. HET CDA IN ENSCHEDE

Enschede profileert zich met haar bijna 160.000 inwoners op een oppervlak van circa 14.000 hectare als grootste gemeente aan de oostgrens van Nederland. Een bewogen historie met bloei- en crisisperioden kenmerkt de stad Enschede, maar ook haar dorpen Lonneker, Glanerbrug, Boekelo en Usselo.

Ook in deze tijd staat Enschede voor tal van uitdagingen waarvoor het CDA een eigen visie heeft. De christendemocratische visie heeft vier duidelijke kenmerken:

- **Midden in de samenleving**, het CDA wil verbinden en overbruggen tussen mensen, belangen en organisaties.
- **Een volkspartij waar ieder mens telt en die altijd zoekt naar het algemeen belang**. Niet wie of wat je bent, maar elk mens is van waarde. Het CDA is een anti-polarisatiepartij.
- **Vaste waarden**, wij leven als mensen niet in een vacuüm. We bouwen verder op wat onze voorouders hebben opgebouwd en we moeten het leven op aarde op de best mogelijke manier doorgeven aan volgende generaties.
- **Nieuwe wegen**, wij hebben vaste waarden met een blik op de toekomst, met lef om nieuwe wegen te bewandelen.

Wij streven naar een maatschappij waarin mensen naar elkaar omzien en verantwoordelijkheid nemen voor hun omgeving. **Minder “ik” en meer “wij”**.

Van onze inwoners verwachten wij dat zij meedoen, naar elkaar luisteren en respectvol met elkaar omgaan.

Onze agenda vindt zijn basis in onze christendemocratische waarden en ons perspectief op de samenleving en daarmee ook onze uitgangspunten: gerechtigheid, rentmeesterschap, solidariteit en gespreide verantwoordelijkheid. Vertaald naar de actuele opgaven betekent dit

- **Recht doen**, naar een eerlijke rechtsstaat voor iedereen.
- **Gezond leven**, naar een duurzame leefomgeving en leefstijl.
- **Verskil verbinden**, naar een coöperatieve samenleving zonder scheidslijnen.

Samen nemen wij verantwoordelijkheid voor de verdere ontwikkeling van de gemeente Enschede en haar inwoners. Onze agenda richt zich op de moderne samenleving, op mensen van goede wil, op de gemeenschap, op overbruggen en verbinden. Het CDA biedt Enschede met al onze netwerken meerwaarde op regionaal, provinciaal, Rijks en Europees niveau.

Waar zetten we concreet op in?

- CDA** Bestaanszekerheid voor al onze inwoners met een voldoende en voorspelbaar inkomen, zodat ze daarmee ook kunnen rondkomen met de inkomsten en met name de kinderen geen gebrek behoeven.
- CDA** Goed onderwijs om de kansengelijkheid voor onze jeugd te verbeteren.
- CDA** Gezondheid, stimuleren positieve gezondheid (bewegen, sport), steun aan kwetsbare groepen, brede preventiestrategie met partners. Aanpakken van fraude in de zorg door strenger aan de poort te selecteren.
- CDA** Geschikte en betaalbare woningen voor starters, gezinnen en ouderen.
- CDA** Ruimte en aandacht voor onze ondernemers met name in de innovatieve maakindustrie, zij zorgen voor vele nieuwe banen.
- CDA** Duurzaamheid door innovatie (schone energie liefst van onderop via coöperaties, tegen verrommeling van het landelijk gebied en het opleggen van verduurzamingsplannen aan inwoners door overheden).
- CDA** Vitaal platteland, korte ketens met eerlijk voedsel uit eigen regio, innovatieve boeren en rentmeesterschap.
- CDA** Een dienstbare en betrouwbare overheid die naast de inwoners staat en de menselijke maat hanteert, die publieke gerechtigheid als norm hanteert, transparant is en controle ruimte geeft.
- CDA** Omzien naar elkaar, bijvoorbeeld via vrijwilligerswerk, mantelzorg of activiteiten van dorps- en wijkverenigingen. We willen jongeren actief bij vrijwilligerswerk betrekken, bijvoorbeeld door middel van aantrekkelijke maatschappelijke stagetrajecten.
- CDA** Enschede is een stad met veel verschillende culturen, gesprekken met elkaar en dwars door onze culturen heen zijn belangrijk. Elkaar waarderen en respecteren, zodat er begrip voor elkaar ontstaat. Voor nieuwkomers is het zaak zo snel mogelijk in te burgeren waarbij het aanleren van de taal en het eigen maken van onze normen en waarden voorop staat, vrijwilligersinzet draagt hier met persoonlijke aandacht goed aan bij.
- CDA** In de gemeente Enschede dragen we samen zorg voor een gevarieerd cultuuraanbod in de stad en dorpen. Natuurlijk gaat het om het muziekcentrum en theaterbezoek. Maar bij cultuur gaat het ook vooral om het lokale zangkoor, blaaskapel, kinderboerderij, muziekvereniging en culturele verenigingen uit diverse achtergronden

SAMEN VOOR ENSCHEDE 2022 – 2026

- Financieel solide beleid voeren zonder al te grote lastenverzwaring voor de inwoners. De voltooiing van de transformatie van het sociaal domein en de herijking van de financiële verantwoordelijkheid van het Rijk moeten ertoe kunnen leiden om uiteindelijk uit te komen met de middelen van het Rijk en een einde te maken aan de structurele bezuinigingsopgave.

In de volgende hoofdstukken worden deze thema's nader belicht.

2. CIRCULAIR ENSCHEDE: DUURZAAMHEID EN ENERGIE

We hopen in 2022 en erna Covid-19 voor een belangrijk deel achter ons te hebben. We kunnen en moeten vooruit. Herstellen is voor het CDA niet de weg, we willen niet terug naar hoe het was, maar naar hoe het kan worden.

Met het CDA wordt de toekomst van Enschede Circulair. Circulair staat voor 'gesloten kringlopen waarin grondstoffen, onderdelen en producten hun waarde zo min mogelijk verliezen'. Het staat voor samen als rentmeesters werken aan de enige wereld die we hebben. Circulair staat voor ons gedrag als inwoners. Wat doen we? Wat kopen we? Welke diensten gebruiken we? Hoe dragen we bij aan 'circulaire doelen'? Het CDA ziet 'circulair doen en laten' als een van haar belangrijkste opdrachten.

Het CDA heeft de ambitie om van Enschede het 'Circulair lab' van Europa te maken. Nederland heeft de ambitie om in 2050 'een circulaire economie' te zijn. We zetten op deze ambitie in. Terug naar het 'oude' is geen optie. De Corona pandemie heeft ons erg veel geleerd. Veel wat onmogelijk leek, blijkt mogelijk. Circulair Enschede is de uitdaging om sterker en beter uit de pandemie te komen.

We hebben onze onderwijs- en kennisinstellingen, innovatieve bedrijvigheid, en ambitieuze instellingen. We gaan samen als inwoners, bedrijven en instellingen werken aan de circulaire uitdagingen. Circulair raakt de hele samenleving. Het CDA ziet de gemeente als de ideale coördinerende en proactieve partij om bestaande en nieuwe initiatieven bij elkaar te brengen en elkaar te laten versterken. De gemeente zet in al haar beleidstrajecten 'circulaire innovaties' centraal en gaat met kennisinstellingen en bedrijvigheid aan de slag. De gemeente is proactief en neemt waar mogelijk het initiatief.

Waarom wil het CDA dit bereiken? Omdat het goed is voor onze bedrijven, onze scholen en kennisinstellingen en goed is voor ons allemaal.

- Circulair brengt Enschede toekomstgerichte bedrijvigheid en werkgelegenheid. Innovaties leveren nieuwe bedrijven en bedrijvigheid. We zetten Enschede in Europa op de kaart. Hiermee krijgen we nieuwe projecten, bedrijven, opdrachten en studenten. Met circulair als focus brengen we de Twentse economie naar de top.
- Circulair versterkt onze onderwijs- en kennisinstellingen. Zij staan hiermee nog sterker bij het binnenhalen van groene Europese budgetten. De beste medewerkers en studenten kiezen onze instellingen want deze kiezen voor hun wereld. Met sterke Europese samenwerkingsverbanden halen we de kennis en technologie naar Enschede om circulair voor alle inwoners haalbaar te maken.
- Circulair is goed voor inwoners. Natuurlijk is extra bedrijvigheid en sterk onderwijs al erg goed voor inwoners. Maar het levert ons als inwoners ook geld op, als we bijvoorbeeld samen energie opwekken,

gebruiken en eigenaar ervan zijn. Slim hergebruik verlaagt onze huishoudkosten. Lokaal voedsel levert ons allemaal voordeel op. Er worden wellicht zaken duurder. Soms is het een zoektocht om het mogelijk en betaalbaar te maken. Maar samen brengen we het voor elkaar.

- Circulair is goed voor de stad. We maken de stad aantrekkelijker voor jong en oud, omdat we een stad zijn die ertoe doet, verantwoordelijkheid neemt en ambities toont. Studenten kiezen dan naar verwachting vaker ook na hun studie voor Enschede, een stad die ertoe doet. Bij circulair doet afstand naar werk er immers ook steeds minder toe.

De Twentse regionale innovatiekracht is al ontzettend groot. De regio heeft (bijna) de Regionale Energiestrategie (RES) rond. ROC van Twente speelt een cruciale rol in het scholen van onze jongens en meiden en professionals om de energietransitiedoelen te halen. De Universiteit Twente heeft een 'Green Hub'. Zij heeft het onderwerp circulair in haar visie. Zij heeft veel onderzoeksgroepen die aan 'circulaire thema's' werken. Zij heeft het Centrum voor Energie-innovatie opgericht. In onze regiodeal ontwikkelen we Enschede als Citizenlab. Hierin werken instellingen en inwoners samen aan innovaties die er toe doen. Saxion speelt ook een grote rol in onderwijs en toegepast onderzoek op het thema Circulair. We hebben Twence. Veel bedrijven en instellingen zetten sterk in op circulaire innovaties, bijvoorbeeld rond bouw, voedsel, energie en zorg. Het CDA wil dat de gemeente het initiatief neemt tot een regionaal circulair innovatieprogramma. Dit programma brengt deze ontwikkelingen bij elkaar.

Waar zetten we concreet op in?

- We stellen een wethouder aan met de opdracht het Stadsprogramma Circulair op te zetten en uit te voeren. In het programma gaat het om de 'coalitie van degenen die mee willen doen'. We zetten hiervoor de herstelplanmiddelen in. De ambitie is het ontwikkelen van Enschede tot toonaangevende Circulaire innovatiehub. De wethouder neemt het initiatief tot twee werkconferenties in 2022 om het Circulair Enschede programma in te richten.
- De gemeente werkt proactief mee aan het vereenvoudigen van lokale wet- en regelgeving en procedures om het circulaire innovatievermogen te versterken. We dienen een aanvraag in bij het Rijk om op dit thema een 'regelluwe regio' te worden.
- Als gemeente nemen we het voortouw om samen met partners de Circulair Toets te ontwikkelen. Deze toets wordt bij alle inkoop, aanbestedingen, uitbestedingen en regel- en procedure-ontwikkelingen ingezet om bij te dragen aan onze circulaire doelen. De gemeente zal de 'circulair toets' hanteren om na te gaan hoe we in alle beleidstrajecten aan de 'circulaire ambitie' kunnen bijdragen.

- CDA** De gemeente ontwikkelt samen met de kennispartners Enschede als 'Circulair Lab'. We vergroten zo de impact van onderwijs en onderzoek. Waar mogelijk zal de gemeente als 'een eerste klant' optreden om innovatieve bedrijvigheid te versterken.
- CDA** We willen een onderzoek naar 'Twente Groene Bank' (goedkope leningen, van elkaar leren) die van de regio en inwoners is en die onze ambities voor iedereen mogelijk maakt. We zien dit als een alternatief van subsidies en projecten.
- CDA** We willen met al onze boeren, 'food bedrijven' en retail de kringloop regio landbouw versterken.
- CDA** De gemeente neemt het initiatief tot de regionale 'Circulair Projectmachine' waarin de acquisitie capaciteit van instellingen en bedrijvigheid waar mogelijk wordt samengevoegd om in Nederland en Europa circulaire projecten binnen te halen.
- CDA** Het huidige diftar-beleid kent nadelen, zoals veel overlast van afvaldump. Ook zijn de kosten hoog. We willen toe naar een systeem waarbij afval meer machinaal gescheiden wordt. Het principe moet zijn dat de vervuiler betaalt.
- CDA** De gemeente zal proactief de belangen van haar inwoners omzetten in invloed binnen het programma. Een voorbeeld hierbij is de discussie rond windmolens in de energietransitie. Inwoners hebben grote belangen en weinig invloed. We willen dat er meer duidelijkheid komt over de milieu- en gezondheidseffecten van windmolens. Er moeten eerst duidelijke richtlijnen komen over de afstand tot woningen en kwetsbare natuur. Windmolens willen we alleen plaatsen op plekken waar ze landschappelijk goed ingepast kunnen worden. Het landschap moet beschermd worden, maar ontwikkelingen in o.a. Duitsland laten zien dat het plaatsen van windmolens op land niet onmogelijk is.
- CDA** Het CDA wil de luchtvervuiling veroorzaakt door het verkeer terugdringen. Het moet stiller en schoner. Busjes en vrachtwagens voor bezorging en logistiek mogen in de toekomst alleen nog het stadserf op wanneer ze 'zero emissie' zijn (elektrisch of waterstof). Voor bewoners en dienstverleners moeten er uitzonderingen blijven. De meest vervuilende vrachtwagens willen we weren uit het binnensingelgebied.

SAMEN VOOR ENSCHEDE 2022 – 2026

- Het aantal betaalbare laadpalen in dorpen en wijken moet flink worden uitgebreid nu steeds meer inwoners en bedrijven elektrische voertuigen aanschaffen. Ook willen we een tankstation voor waterstof.
- We willen op de gemeentelijke parkeergarages zonnepanelen plaatsen en het aantal laadpalen in garages uitbreiden. Bezoekers moeten daarmee gratis hun auto kunnen opladen. De kosten dekken we uit het parkeertarief.
- We willen een inhaalslag bij het schoner maken van het openbaar vervoer: binnen enkele jaren moet het busvervoer in Enschede elektrisch worden, ook willen we dat op termijn de spoorlijn naar Gronau geëlektrificeerd wordt.

3. WELZIJN VOOR IEDEREEN

Het CDA gaat voor welzijn voor iedereen in Enschede. Helaas is dit niet voor iedereen vanzelfsprekend. Ziekte, ouderdom, financieel niet rond kunnen komen of een onveilige thuissituatie tasten het welzijn aan. De gemeente biedt vangnetten en creëert randvoorwaarden voor iedereen die dat nodig heeft. De kosten die hiermee gemoeid gaan overstijgen echter de vanuit de regering hiervoor beschikbaar gestelde gelden. Dit gaat ten koste van andere opgaven waar we als Enschede mee te maken hebben

Zelfbeschikking

Wij vinden nog steeds dat eenieder zelf verantwoordelijk is voor haar/zijn welzijn en zelf regie moet kunnen voeren over haar/zijn leven. Familie, vrienden en naasten maar ook verenigingen en scholen vormen een sociaal netwerk die allemaal mee kunnen helpen in het welzijn: ze zijn letterlijk de helpende handen, kunnen vroeg signaleren als het onverhoopt uit de pas dreigt te lopen of bestrijden eenzaamheid door het geven van aandacht. Een passende waardering voor mantelzorg is op zijn plaats.

Preventie

Welzijn wordt niet allen geschaad als je vrijheid wordt beperkt door een mindere gezondheid of het ontbreken van geld maar ook als je niet mee kunt doen door een onbegrijpelijke taal of een complexe digitale wereld. Onderwijs en het verenigingsleven zijn dan ook de bouwstenen in het welbevinden. Ondersteuning in het rondkomen met je inkomen en bestrijding van eenzaamheid werkt preventief.

Integraal

Gebrek aan welzijn kent vaak meerdere oorzaken. Eenzaamheid en het niet rond kunnen hebben een relatie met elkaar en hebben invloed op gezondheid of mogelijk huiselijk geweld. Niet een excuus maar wel een reden. Door een integrale en stapsgewijze benadering samen met onze partners (huisartsen, zorginstellingen, scholen, vrijwilligersorganisaties en het voorliggend veld) bieden wij een vangnet voor hen die dat nodig hebben: zo licht als mogelijk, zo zwaar als noodzakelijk.

Geld op de goede plek

Overall waar geld stroomt zijn er ook mensen die daar misbruik van maken. De aanpak van zorgfraude en de inkoop van kosteneffectieve zorg moet ervoor zorgen dat de zorg terecht komt bij hen die dat nodig hebben.

Waar zetten we concreet op in?

- Wij willen het Citizenlab dat de gemeente samen met de Universiteit Twente heeft opgezet versterken. Meer inwoners, zorgverleners en onderzoekers van bijvoorbeeld Saxion en de UT, maar ook cliënten, vertegenwoordigers, ervaringsdeskundigen, kennisinstellingen, scholen en bedrijven gaan meedoen. We hebben ook hun kennis,

ervaringen en creativiteit nodig om het welzijn van onze inwoners te kunnen verbeteren.

- Innoveren in de zorgverlening. Wij willen meer inzetten op het aanbieden van eHealth en andere technologische oplossingen als ondersteuning voor mensen die hiermee overweg kunnen.
- Inzetten op vroegsignalering. Nieuwe wetgeving maakt het mogelijk om eerder in contact te komen met mensen die eerste schulden opbouwen, jongeren die dreigen af te glijden en ouderen die in een isolement komen. De processen en systemen van de gemeente moeten signalen snel oppakken en ervoor zorgen dat de juiste hulpverleners zo spoedig mogelijk aan het werk kunnen. Alle betrokkenen inclusief de gemeenteraad moeten meer zicht op cijfers en resultaten krijgen.
- Als mensen gezond en zelfstandig oud willen worden in hun omgeving dan moet die omgeving ook aangepakt worden. Dit kunnen we doen door bijvoorbeeld nieuwe projecten op te zetten om zogenaamde seniorenhofjes (naar Zwols voorbeeld) te vormen. Ouderen die nog prima zelfstandig kunnen wonen hebben meer aanspraak en kunnen samen een tuin onderhouden. Door dit soort activiteiten zijn duurdere vormen zoals dagbesteding in een zorgcentrum minder nodig. Dienstverleners kunnen makkelijker meerdere mensen dichtbij elkaar helpen waardoor tijd bespaard kan worden.
- Preventief beleid zorgt ervoor, dat inwoners zich kunnen blijven ontwikkelen en zich kunnen inzetten voor anderen. Veel bewegen, gezond eten, deelname aan cultuur en educatie zijn essentieel om gezond te kunnen blijven, in het bijzonder voor senioren.
- Het CDA wil nog meer investeren in de versterking van het voorliggend veld. door structureel vrijwillige inzet te faciliteren inclusief mantelzorg, bewustwording, kennis en middelen zodat geïndiceerde zorg zolang mogelijk uitgesteld kan worden.
- Ouders - zolang ze niet ontheven zijn van het gezag - blijven verantwoordelijk voor hun kinderen. Jeugdzorg is bedoeld voor het kind of de ouder die het niet zelf kan en tijdelijk, of structureel, hulp nodig heeft. Ook hier geldt weer - hoe eerder problemen aangepakt worden, hoe minder zorg er nodig is. Wachtlijsten zijn met name als het gaat om de geestelijke gezondheidszorg funest. Met zowel grote als kleine aanbieders zullen knelpunten aangepakt moeten worden en zal de gemeente meer moeten luisteren naar cliënten en zorgaanbieders. Met het extra geld van het Rijk willen we maximaal inzetten op het oplossen en voorkomen van wachtlijsten en betere intake aan de poort.
- Het aanbod van welzijnsvoorzieningen voor senioren moet gevarieerd zijn. Welzijns- en zorgorganisaties moeten achter de vraag van senioren zien te komen en hen betrekken bij het ontwikkelen van nieuw beleid. Noaberschap (= naar elkaar omzien) wordt door senioren als belangrijk uitgangspunt gezien en dient te

worden gestimuleerd. Het CDA vindt het daarom belangrijk dat in alle wijken en buurten de mogelijkheden om elkaar te ontmoeten worden vergroot o.a. door het beschikbaar hebben van gemeenschappelijke ruimtes, bij voorkeur in samenwerking met bestaande verenigingen en voorzieningen.

- We willen investeren in de competenties van inwoners om in de wereld van nu goed mee te kunnen komen. Het gaat om taal en rekenen. Dat zoveel mensen niet goed kunnen lezen en schrijven is niet acceptabel. Het gaat ook om digitale vaardigheden, burgerschapsvaardigheden, mediavaardigheden en mantelzorgvaardigheden. Inwoners moeten steeds meer kunnen en kennen om mee te kunnen blijven doen. Ook de gemeente heeft hierin haar verantwoordelijkheid.
- Aanbestedingen van zorgorganisaties efficiënt en effectief maken. Wij vinden dat de gemeenteraad meer invloed moet krijgen in het contracteren van zorgaanbieders. Het is de gemeenteraad die de financiële en maatschappelijke eisen stelt en daarop moet gestuurd kunnen worden. Enschede moet in regionaal verband (en anders zelf) het initiatief nemen om toe te zien op de kwalificaties van zorgaanbieders en indien gewenst zicht krijgen in jaarrekeningen en bestuursrapportages. De gemeente wijst de zorg voor mensen toe en betaalt dat met gemeenschapsgeld - er mag dan ook kwaliteit en transparantie geëist worden.
- Wijkteams nieuwe stijl. Onze wijkteams zijn door de vele verwachtingen, opdrachten en aanvragen in de knel gekomen. Wij willen dit aanpakken door een nieuwe opdracht te formuleren waarbij het voor de medewerkers duidelijker moet worden wanneer zij alleen adviseren, toeleiden, regisseren of zelf zorg en ondersteuning leveren.
- De WMO-ondersteuning dient vanuit een menselijke invalshoek plaats te vinden, waarbij niet alleen een incidentele verstrekking aan de orde moet komen maar juist het totaal op de langere termijn. Goede informatievoorziening en duidelijkheid over wat wel/niet kan en vooral het waarom, zijn essentieel.
- Wijkwijzer versterken. De wijkwijzer is een nieuw herkenbaar en laagdrempelig aanspreekpunt in wijken en dorpen voor allerlei hulp en zorgvragen. Wij willen inzetten op de doorontwikkeling van deze Wijkwijzers maar zullen ook het land in moeten gaan om te leren wat wel of juist niet werkt.
- Aanpak van fraude op alle niveaus versterken. Het raakt ons dat zorgcowboys het sociaal domein als melkkoe zien. Fraude met zorggeld moet keihard aangepakt worden. Dit kan alleen als de financiële en informatiehuishouding van de gemeente zelf klopt. De bestrijding van fraude mag niet leiden tot striktere en langere procedures voor mensen die verantwoord met PGB's omgaan.

4. OPGROEIEN EN BEWEGEN

Voor de jeugd wil het CDA bereiken dat 'Enschede jouw stad is, waarin je meedoet, je gelukkig voelt en altijd zou willen blijven wonen'. Om deze ambitie waar te maken is er veel werk aan de winkel. Onze jeugd heeft te maken met de negatieve aspecten van de economische verhoudingen in ons land en de Coronacrisis. Zo is het vinden van een stageplek, voor met name studenten aan het MBO, lastig. Jongeren horen zich geen zorgen te maken over zaken als hun pensioen en woonruimte, maar als er iets is wat we nu steeds meer zien is dat beiden geen gegeven zijn. Meer dan voorheen worden jongeren geconfronteerd met schulden, woonproblemen, onveilige situaties en seksuele intimidatie.

Wij hechten aan goed onderwijs voor iedereen. In Enschede is de ambitie dat iedereen een startkwalificatie haalt en is er aandacht voor vroegtijdig schoolverlaten. Scholen, inspectie, jeugdwerkers, ouders en sportverenigingen dragen samen bij aan een veilige leer- en groeiomgeving en reageren op signalen uit het veld. Jongeren moeten de ruimte krijgen zichzelf te ontdekken en ontwikkelen, er is niet één manier van goed opvoeden en opgroeien. Maar we staan met z'n allen voor onze jeugd als er problemen zijn.

Waar zetten we concreet op in?

- De gemeente moet werk maken van de toegang tot jeugdhulp en jeugdzorg. Het CDA Enschede wil dat acute jeugdproblemen acute hulp krijgen. Wachtlijsten zijn alleen acceptabel als er gewacht kan worden. Enschede moet goed aanhaken bij regionale en landelijke 'successen', leren van anderen is hierin de weg. Met het extra geld van het rijk moet er werk worden gemaakt van structurele verbeteringen. Alleen dan boeken we vooruitgang.
- De gemeente past de rol van facilitator, zij kan partijen bij elkaar brengen. Bijvoorbeeld door aan te sluiten bij landelijke campagnes over onderwerpen als veiligheid, intimidatie en de rol van internet en social media op kinderen en de jeugd. In het aanpakken van problemen moeten we dit samen met onze jeugd en de mensen in hun leefwereld doen. We zullen daarom verenigingen blijven steunen in het aanbieden van een breed sportief, educatief en cultureel aanbod. We zullen ons tevens onverminderd hard blijven maken voor de aanpak van laaggeletterdheid en instanties ondersteunen in preventie en het aanpakken van criminaliteit en recidive.
- We zullen aandacht moeten blijven houden voor goede huisvesting van onze onderwijsinstellingen en sport- en speelvoorzieningen. Schoolpleinen en speelplaatsen moeten uitnodigen tot bewegen, ontdekken, samenzijn en creativiteit. Enschede wil een nieuw zwembad voor alle doelgroepen, maar zeker ook voor onze kinderen. We moeten ervoor waken dat we in de toekomst niet weer

geconfronteerd worden met een situatie waarin een belangrijke (sport)voorziening niet meer gebruikt kan worden.

 In de stadsdelen en dorpen zullen we als Raad en bestuur actief het gesprek met jongeren aan moeten gaan en luisteren naar hun zorgen en wensen. Deze moeten niet alleen vertaald worden naar het jeugd- en jongerenbeleid maar hun weerklank vinden in alles wat we als gemeente doen. Juist als het gaat om werk, wonen, recreatie en een duurzame economie. We kunnen alleen van jongeren verwachten dat ze meedoen in de samenleving als we hen zelf serieus blijven nemen.

 De nieuw te vormen sportclusters moeten er zijn voor jong en oud. Ook mensen met een kleine beurs moeten op een laagdrempelige manier kunnen meedoen aan bewegingsactiviteiten en gebruik kunnen maken van deze nieuwe ontmoetingsplekken in de wijk. Al is het maar naar een wedstrijd kijken en een kop koffie drinken. Je bent buiten en je bent samen. Sportverenigingen moeten hierin wel ondersteund worden en deze nieuwe maatschappelijke rol accepteren.

5. ECONOMISCH STERK ENSCHEDE

De gemeente heeft op het terrein van economie en bedrijvigheid een belangrijke regie- en faciliterende rol. Het zijn uiteindelijk de ondernemers die voor de meeste banen en inkomens zorg dragen.

Het CDA gaat voor een economisch sterke stad: we blijven investeren in de binnenstad, het Kennispark, de innovatieve maakindustrie en het verduurzamen en circulair maken van de lokale bedrijventerreinen. De banen van het heden en de toekomst moeten in Enschede gevestigd kunnen zijn, waar een ieder van kan profiteren en we met name jongeren perspectief kunnen bieden. Met economisch sterk Enschede kunnen we ook beter de maatschappelijke opgaven in het sociale domein aan.

Het CDA zet in op het versterken van netwerken en onze relaties daarbinnen. Enerzijds zijn er lokale netwerken, maar wij moeten ook steeds meer gebruik maken van regionale, provinciale, landelijke en grensoverschrijdende netwerken en mogelijkheden.

De 3 O (Ondernemers-Onderwijs/Onderzoek-Overheid) samenwerking via de Twente Board speelt hierin een cruciale rol. Twente is immers één arbeidsmarkt en het economische beleid kan dan ook het beste in regionaal verband tot stand komen (beleidskader Agenda voor Twente) en worden uitgevoerd. Wel moet de verantwoording voor de ingezette publieke middelen via de gemeenteraad gecontroleerd kunnen worden.

Enschede is de grootste stad van Overijssel en die positie willen we uitbouwen. De opgave is om (samen) te werken aan de verbinding tussen de economie en het sociale domein en zo te werken aan duurzame werkgelegenheid. Een andere koppeling die we maken is de relatie met onderwijs: de bedrijvigheid levert werkgelegenheid waarvoor we jongeren opleiden. Samen met ROC van Twente, Saxion en de Universiteit Twente gaan we met studenten en onderzoekers ook de mobiliteitsuitdagingen aan om onze toekomstgerichte stad van uitmuntende mobiliteit te voorzien.

We steunen initiatieven voor nieuw ondernemerschap vanuit ROC van Twente, Saxion en de Universiteit Twente. Enschede zal ruimte moeten blijven bieden voor groeiende lokale bedrijven en startende bedrijven.

We streven er naar dat Enschede richting 2030 gaat groeien naar 170.000 inwoners, om met een groter draagvlak ons topvoorzieningsniveau in stand te kunnen houden.

Waar zetten we concreet op in?

- We moeten toe naar een groene economie, met bijvoorbeeld meer inzet op waterstof als toekomstige energiedrager. Samen met de kennisinstellingen moeten ondernemers kunnen beschikken over experimenteerruimten om nieuwe “groene” producten en diensten te ontwikkelen.

- CDA** Het opnieuw realiseren van een strategische voorraad bedrijventerrein voor groeiende Enschedese bedrijven en nieuwkomers.
- CDA** Herpositionering Twente Technology Base zodat dit gebied daadwerkelijk van economische betekenis gaat worden.
- CDA** Een nieuwe human capital agenda, grote personeelstekorten in diverse sectoren in samenwerking met de opleidingsinstellingen aanpakken, niet alleen focus op diploma's, maar ook op erkennen vaardigheden en training op de werkplek.
- CDA** Geen jeugdwerkloosheid meer in 2026, elke jongere doet mee in de samenleving of volgt een opleiding.
- CDA** Onze inwoners dragen naar vermogen bij aan de samenleving, via betaald werk, vrijwilligerswerk of anderszins.
- CDA** We bieden proactief en concreet hulp voor mensen met financiële problemen om erger te voorkomen.
- CDA** Snelle integratie van nieuwkomers, door inzet op taalbeheersing, eigen maken van de Nederlandse normen en waarden en meedoen in de samenleving.
- CDA** Nieuwe culturele initiatieven opzetten die Enschede op de kaart zetten.;
- CDA** Alle scholieren worden met regelmaat ontvangen in het Huis van de Stad/Wilminktheater en ons Stadhuis.
- CDA** Om Enschede als grootste winkelstad van het oosten te versterken, willen we geen verhoging van het parkeergeld.
- CDA** De reisafstand naar andere grote steden (Zwolle/Amsterdam, Utrecht/Den Haag en het Duitse achterland Munster/Dortmund/Ruhrgebied) moet worden verkleind, zodat werk en studie vanuit Enschede meer en beter bereikbaar wordt. Concreet gaat het om de verbindingen via de Rijkswegen A1, N18, A35 / B54neu en per spoor (Utrecht, Zwolle/Amsterdam, Groningen, Munster/Dortmund).
- CDA** Verkennen van de mogelijkheid deel spoor vanaf station Enschede richting Gronau te ondertunnelen tot voorbij de Oldenzaalsestraat, zodat bovengronds spoorovergangen kunnen vervallen en winst voor groene plannen en geluidsreductie te realiseren is.
- CDA** Voor een economisch sterk Enschede moet de stad goed bereikbaar zijn. Dat geldt voor de stad als geheel maar met name ook voor het centrum: dat moet goed bereikbaar zijn via een slimme combinatie van wandelmogelijkheden, fiets, openbaar vervoer (trein en bus) en de auto. We kiezen voor doorstroming van en naar het centrum met doorgaand verkeer via de invalswegen en/of de singels. We willen geen sluipverkeer door de dorpen, wijken en het centrum.
- CDA** Afmaken van het fietsnetwerk (F35) in regionaal verband.

6. BETAALBAAR EN LEEFBAAR WONEN

Betaalbaarheid en duurzaamheid zijn actueel als het om wonen gaat. Het CDA wil investeren in goed en betaalbaar wonen en een prettige woonomgeving. De gemeente Enschede maakt daarbij actief gebruik van de handreikingen (middelen en deskundigheid) die provinciale- en rijksoverheid aanbieden. Landelijk is de ambitie om de komende 10 jaar 1 miljoen nieuwe wooneenheden in Nederland te realiseren. Voor de gemeente Enschede betekent dit een aantal van ruim 9.000 woningen per jaar in de komende 10 jaar.

Enschede is een aantrekkelijke stad in het groen. Het buitengebied ligt als een cirkel om de stad heen. Er is de laatste tijd veel geïnvesteerd in de kwaliteit van het buitengebied. Het buitengebied is vanuit de stad relatief makkelijk en snel te bereiken en daar wordt door de inwoners van de stad volop gebruik van gemaakt. Het CDA wil daarom het buitengebied zoveel mogelijk groen houden en bouwen van nieuwe woningen zoveel mogelijk binnen de huidige stadsgrenzen realiseren. In en rondom het centrum van Enschede wordt geïnvesteerd in duurzame nieuwe woningen en appartementen. Daar waar mogelijk kan gebruik gemaakt worden van bouwen in de hoogte (bijv. een tweede woontoren) en van verdichting van bestaande bouw. Ook in de wijken moet nieuwbouw plaatsvinden. Gedeeltelijk zal geïnvesteerd worden in nieuwe bebouwing als vervanging van huidige niet duurzame bebouwing. Uitbreiding van het bestaande woningaanbod is nodig mede vanwege de steeds kleinere huishoudens en het behouden van draagvlak voor voorzieningen. Het CDA kiest voor toekomstgericht en generatiebestendig bouwen. Innovatief en circulair bouwen kan ook onze bouwsector zelf versterken.

Wij vinden het belangrijk dat rekening wordt gehouden met de specifieke doelgroepen zoals jongeren, expats, mensen met verbroken relaties en daklozen. Het is daarom van belang dat meer maatwerk woningeenheden gerealiseerd worden. Hierbij gaat het om bijvoorbeeld flexwonen, knarrenhofjes, tiny houses en paradijsvogel woningen. Daarnaast is van belang dat door de toenemende vergrijzing gelijke tred gehouden wordt met het aantal beschikbare seniorenwoningen.

Voor het CDA is daarbij uitgangspunt dat de wensen en behoeften van de eigen inwoners centraal staan. De wooncorporaties moeten via concrete prestatieafspraken worden uitgedaagd betaalbare huurwoningen aan te bieden waar vraag naar is. Starters vragen vooral om betaalbare koopwoningen en huurwoningen.

Naast de stad wil het CDA de belangen van de dorpen (Glanerbrug, Lonneker, Usselo en Boekelo) en het buitengebied (boeren en buitenlui) goed behartigen. Van belang is dat er oog is voor hetgeen speelt in deze gemeenschappen. Bijvoorbeeld wat betekenen de ontwikkelingen rondom de boeren voor het wonen in het buitengebied. Voor jongeren die hier opgegroeid zijn en willen blijven wonen zijn er in regel weinig

mogelijkheden. Voor ouderen en jongeren die in de dorpen zijn opgegroeid is van belang dat passende betaalbare woningen en voorzieningen voorhanden blijven en zonodig ontwikkeld worden. Van belang is wel dat hierbij oplossingen worden gezocht die zo min mogelijk verstedelijking van het groene buitengebied als gevolg hebben.

Initiatieven van inwoners zelf moeten zoveel mogelijk worden gefaciliteerd. Er is behoefte aan uitgifte van kleine kavels tot max. 300 vierkante meter voor particulieren.

Waar zetten we concreet op in?

- Het CDA wil dat er in Enschede voldoende woningaanbod is, dat past bij ieders behoefte, portemonnee en levensfase. Aandachtspunten voor de komende jaren zijn de vraag vanuit jongeren/starters, jonge gezinnen, mensen in de knel en ouderen. Wij vinden dat het aantal seniorenwoningen gelijke tred moet houden met de vergrijzing.
- Het CDA wil dat voor starters op de woningmarkt startersleningen beschikbaar komen; ook kan gekeken worden of de gemeente evt. samen met de provincie (naar Gelders voorbeeld) woningen kan aanschaffen om deze in eerste instantie middels een erfpachtconstructie uit te geven.
- Studentenhuisvesting moet wat het CDA betreft een integraal onderdeel worden van het woonbeleid. Enerzijds willen we zorgen voor voldoende studentenkamers en kleine wooneenheden en anderzijds willen we overlast voorkomen doordat er te veel studenten in een bepaalde wijk of straat wonen.
- De focus moet liggen op het bouwen vanuit het centrum naar buiten. Binnen de singel moet aandacht zijn voor hoogwaardige woningbouw. In de wijken moeten zoveel mogelijk woningen worden verduurzaamd en is ook vervanging en uitbreiding aan de orde.
- Het CDA constateert dat er behoefte is bij particulieren aan kaveluitgifte van kleine kavels van 200 tot 300 vierkante meter en wil daar in de komende Raadsperiode aan kunnen voldoen met nieuwe locaties.
- Met de woningcorporaties worden concrete afspraken gemaakt over de beschikbaarheid van goede woningen voor mensen met een kleine beurs. Sociale huurwoningen moeten zoveel mogelijk worden gespreid over de stad. Corporaties moeten een behoorlijke hoeveelheid flexwoningen gaan realiseren om de nood bij specifieke doelgroepen te kunnen opvangen. Ook hebben de corporaties een belangrijke verantwoordelijkheid voor het verduurzamen van haar woningbestand.
- Het CDA wil een integrale aanpak gericht op het verbeteren van woningen, de woonomgeving, de veiligheid en de sociale samenhang van de wijken, maar ook van de dorpen en het

buitengebied. De bewoners moeten daar zoveel mogelijk bij worden betrokken.

- Enschede gaat de komende periode voor ouderen die zorg voor elkaar delen, in elk stadsdeel een zogenaamd “ouderenhof” ontwikkelen, naar voorbeeld van elders in het land.
- Het CDA wil dat woningen die in de particuliere markt gekocht worden ook door de nieuwe eigenaar zelf bewoond gaan worden, om speculatie en “huisjes melken” tegen te gaan en prijsopdrijving te voorkomen.
- Om te voorkomen dat nog meer huizen opgekocht worden door beleggers wil het CDA dat z.s.m. na de verkiezingen een strategie ontwikkeld wordt om deze ontwikkeling tegen te gaan.

7. EEN VEILIG ENSCHEDE

Enschede is een fijne leefbare stad. Maar het kan altijd beter. Volwassenen, ouderen en kinderen moeten in vrijheid en in veiligheid kunnen wonen, werken, wandelen, winkelen en spelen. Veiligheid is een kerntaak van de gemeente en het CDA ziet erop toe dat de gemeente deze taak serieus neemt. Burgers moeten overheid en politie kunnen vertrouwen.

Crimineel gedrag mag nooit genormaliseerd worden. Het CDA is voorstander van een harde en doeltreffende aanpak. Tegen veelplegers moet streng worden opgetreden. Intimidatie op straat, overlast gevend gedrag en georganiseerde misdaad worden niet getolereerd. Ondanks samenscholingsverboden zijn er alsnog onveilige plekken. Plekken in centrum (Wilminkplein, Noorderhagen, Van Lochemstraat, het stationsplein) en delen van Glanerbrug zijn voorbeelden van plaatsen waar drugsgebruikers en dealers voor overlast zorgen. De politie in samenwerking met handhaving heeft een centrale veiligheidsrol, maar we herkennen ook dat zij niet overal tegelijkertijd aanwezig kunnen zijn. Daarom is het belangrijk dat Enschedeërs zich bewust zijn van hun omgeving en letten op zichzelf en anderen. We moedigen burgerinitiatieven onder de wet dan ook aan.

Waar zetten we concreet op in?

- Er moeten weer voldoende wijkagenten zijn. Het CDA maakt zich er hard voor dat de normen worden gehaald. We willen dat het rijk waar nodig meer agenten beschikbaar stelt voor de gemeente Enschede.
- Het CDA wil de hardwerkende boa's beschermen en pleit voor een wapenstok en bodycams als onderdeel van de basisuitrusting. Sinds het najaar 2017 kan Handhaving voor een groot aantal overtredingen uit de algemene plaatselijke verordening (APV) bonnen uitschrijven zoals graffiti spuiten, geluidsoverlast op straat en afvaldump. Het CDA moedigt dit initiatief aan en gelooft dat het bij zal dragen aan de veiligheid en winkelplezier van de bezoekers van het centrum en wil onderzoeken of de bevoegdheden volstaan of eventueel uitgebreid kunnen worden.
- Stimuleren van burgernetwerken en initiatieven. Buurtpreventie, burgerwacht en burgernet zijn mooie voorbeelden van de zelforganiserende kracht van burgers. Ze houden een oogje in het zeil, zijn in de wijk aanwezig, gebruikmakend van moderne communicatiemogelijkheden zoals Whatsapp en social media. Om de veiligheid van deze dappere burgers te waarborgen is het belangrijk dat zowel de gemeente als de politie deze initiatieven faciliteren door middel van convenanten en eventuele tegemoetkomingen. Een goed voorbeeld is de burgerwacht in de Zuidwijken.
- Aanpak drugsproblematiek en overlast met name bij het Wilminkplein, Noorderhagen, stationsplein en Van Lochemstraat.

Criminelen verpesten de sfeer in de binnenstad door overlast, intimidatie en drugshandel. Er moet hard opgetreden worden tegen drugsdealers en veelplegers in deze gebieden.

- In Enschede geen experimenten met gelegaliseerde kweek van wiet. Het CDA herkent dat de wijze waarop nu de bevoorrading van coffeeshops via het criminele circuit loopt ongewenst is.
- De wiet-ontwikkeltwinkels zijn ongewenst en trekken de verkeerde bezoekers in het winkelgebied. Het CDA is van mening dat dergelijke wietwinkels geen toevoeging zijn aan het winkelaanbod. De gemeente Enschede moet met een verwijderingsplan komen.
- Het CDA wil een keiharde aanpak van loverboys. We pleiten voor een integrale aanpak waarbij preventie centraal komt te staan. Weerbaarheid van jonge meisjes en vooral zwakbegaafden is een belangrijke sleutel in de aanpak.
- Er moet keihard opgetreden worden tegen iedere vorm van (seksuele) straatintimidatie. Het CDA ondersteunt actief de “Ben Jij Oke”- campagne en wil daarnaast een integrale aanpak in samenwerking met de politie.
- Ondermijnende en georganiseerde criminaliteit moet worden bestreden.
- Illegaal wapenbezit onder jongeren komt helaas steeds vaker voor. Het
- CDA pleit voor een gezamenlijke aanpak met politie, justitie, onderwijsinstelling en de gemeente. Vaker kluisjescontroles op scholen kan hier een onderdeel van zijn.
- Het CDA wil dat de mogelijkheden voor de burgemeester om in te grijpen bij woonoverlast worden vergroot. De Algemene Plaatselijke Verordening moet hiervoor worden aangepast, zodat de burgemeester in extreme situaties kan besluiten om mensen uit hun huis te plaatsen.
- We zijn trots op onze vrije samenleving waarin vrijheid van meningsuiting een groot goed is. Tegelijkertijd moeten we waakzaam zijn voor extreemlinks, extreemrechts en religieus radicaal gedachtegoed. Iedereen heeft het recht van vrije meningsuiting en demonstratie binnen de grenzen van onze rechtstaat. Er is geen recht op vernieling, geweld of oproepen daartoe.
- Het CDA is geen voorstander van een algeheel vuurwerkverbod in Enschede. Vuurwerkrijezones kunnen eventueel bijdragen aan het zoveel mogelijk tegengaan van vuurwerkoverlast bij bijvoorbeeld ziekenhuizen, scholen en kinderboerderijen.

8. BESTUUR EN FINANCIËN

Het bestuur is van en voor inwoners. Een goed bestuur draait om wederzijds respect en wederzijds vertrouwen. Verschillende affaires - zowel landelijk als lokaal - hebben dit respect en vertrouwen geschaad. Wij zullen er alles aan doen om dit vertrouwen terug te winnen en terug te geven aan de inwoners. Voor ontstaan aandacht voor de mens, integriteit van handelen en de bescherming van rechten centraal.

Daarbij verandert de maatschappij steeds sneller. Er is steeds meer technologie. De maatschappij wordt ingewikkelder. Een overheid heeft maar beperkt of zelfs helemaal geen invloed op deze ontwikkelingen, maar moet er zijn voor haar inwoners. Als CDA Enschede willen wij een bestuur dat in deze snelle en ingewikkelde samenleving naast haar inwoners staat, helpt waar dat mogelijk is en rechtsbescherming van haar inwoners borgt.

Waar zetten we concreet op in?

- Het bestuur en het ambtelijk apparaat moeten zoveel mogelijk proactief handelen en negatieve gevolgen van (landelijk) overheidsbeleid voorkomen en anders zoveel mogelijk beperken. Verschillen achter regels en procedures is daarin niet acceptabel.
- Dit begint met een bestuur dat zich openstelt, vragen stelt en vooral luistert naar wat er leeft in de stad, het buitengebied en de kernen. Het begint met een lokale overheid die een nieuw sociaal contract met haar inwoners sluit waarin afspraken over rechten, plichten en verwachtingen uitgesproken en opgeschreven worden. Dit willen we doen door de stad, wijken en dorpen in te gaan en gebruik te maken van moderne communicatiemiddelen die tijdens de coronacrisis meer gemeengoed zijn geworden.
- Het CDA respecteert de positie van de Raad. Vuistdikke en complexe dossiers vergen tijd en kunde die niet altijd van een raadslid verwacht kunnen worden. Dit leidt ertoe dat zij geen gefundeerde overwegingen en besluiten kunnen nemen en deze ook niet aan de kiezers en inwoners kunnen uitleggen. Dit is funest voor de kwaliteit van de besluitvorming en het vertrouwen in bestuur en politiek. Er zal meer ruimte moeten zijn voor debat, zowel in de Raad als in de stad. Tijdens een debat wordt het duidelijk waar het schuurt en of voorgenomen beleid niet tot onverwachte en ongewenste resultaten leidt. De Raad zal tevens middelen moeten krijgen om zelf kennis en expertise in te winnen.
- Als de coronacrisis ons iets heeft geleerd is het wel dat vier jaar een enorm grote periode is om vooruit te plannen en dat de acceptatie van maatregelen niet vanzelfsprekend is. We willen daarom niet vanuit dichtgetimmerde programma's werken maar een duidelijke en herkenbare visie voor onze stad, de dorpen, bedrijven en inwoners. Ambtenaren dienen hiernaar te handelen - de Raad ziet toe.

- CDA** 'Digital first' is een goed uitgangspunt voor het vormgeven van nieuwe dienstverlening maar dit mag niet doorslaan in 'digital only'. De overheid mag niet van haar inwoners eisen dat zij alles online moeten regelen en moet zich ervan bewust zijn dat digitale systemen en infrastructuren kwetsbaar zijn. Er zal altijd een offline alternatief moeten zijn, juist voor mensen die meer hebben aan een menselijk oor dan een digitale flits. Klik, bel of kom!
- CDA** Wij blijven ons onverminderd inzetten voor samenwerking op Twentse schaal en zien hierin voor Enschede een leidende rol. In de samenwerking moet 'gunnen en accepteren' centraal staan. Bovenstedelijke onderwerpen zoals het milieu, bereikbaarheid, recreatie en zeker ook wonen en werken verdienen een aanpak waarin elke vooruitgang voor Twente, vooruitgang voor Enschede is. Gemeenten zullen bereid moeten zijn om de krachten te bundelen en expertise samen te voegen om procedures voor kansrijke bouwprojecten sneller af te kunnen handelen en elkaar niet uit te spelen bij het binnenhalen van nieuwe bedrijvigheid.
- CDA** Voor grote opgaven willen wij dat mensen met verschillende inzichten daarover kunnen nadenken en adviseren in denktanks. De gemeente mag hierin hoogstens faciliteren zodat mensen onbevangen en onafhankelijk input kunnen leveren.
- CDA** Het CDA wil dat het financieel plaatje van de gemeente klopt. Een betrouwbare overheid weet dat haar geld van de burgers en bedrijven komt. We moeten zorgvuldig en transparant omgaan met het geld dat we vragen. We willen niet méér geld van de burgers vragen. We doen het met het geld dat we krijgen. Belasting naar draagkracht blijft het uitgangspunt.
- CDA** De risico's door schulden en garantstellingen van de gemeente zijn nog steeds fors. Het CDA wil deze in de komende jaren sterk verminderen.
- CDA** We moeten ervoor zorgen dat de kosten van het sociaal domein zoals de jeugdzorg en bijstand waar mogelijk binnen samen vastgestelde budgetten komen. We willen open-einde regelingen terugbrengen tot haalbare budgetten – waarbij we oog houden voor de kwaliteit van zorg en ondersteuning en ook met voorstellen komen om dat te realiseren.